

Hariduse valdkonna korrupsiooniriskide ja pettuste uuring 2016–2017

Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuringute keskus
(RAKE)

Merli Aksen
14.06.2017

Uuringu eesmärk

Rakendusuuringu eesmärk oli kirjeldada Eesti haridussüsteemi korrupsiooniriske ning pakkuda välja meetmed (sh tegevuskava) nende lahendamiseks

Tegemist on esimese spetsiifiliselt Eesti hariduses läbi viidud korrupsiooniuuringuga.

Uuringu tellija: Justiitsministeerium

Uuringu läbiviija: Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuuringute keskus RAKE

Autorid: Jaan Ginter, Aare Kasemets, Hasso Kukemelk, Kadri Rootalu, Kärt Vahtra, Merli Aksen, Imbi Kaunismaa, Gerly Tamm, Elvo Themas

Uuringu metoodika I

Dokumendianalüüsi, vestlusringi ja tellijaga koostöö tulemusena vaadeldi projekti käigus ebaeetilist ja korruptiivset käitumist hariduses **viies valdkonnas**: *haldamine ja hanked, vastuvõtt ja järjekord, haridus ja poliitika (poliitkorrupsioon), teadusrahastamine ning varia (muud teemad).*

vestlusring erialaliitude esindajatega

dokumendianalüüs (sh juhtumiuuringud), tööprotsesside audit,

kognitiivsed intervjuud, veebiküsitlus,

fookusgrupiintervjuud, süvaintervjuud,

lühiintervjuud välisekspertidega Skype teel või kirjalikult

Tabel 1. Uuringu käigus läbiviidud intervjuude ja veebiküsitlusele vastanute arv

Uuringu teemad	Veebiküsitlusele vastanute arv	
	Hinnang	Levik
Haldamine ja hanked (7 väidet)	3405	2954
Vastuvõtt ja järjekord (5 väidet)	3512	3157
Poliitkorrupsioon (5 väidet)	3567	3128
Muud teemad, varia (7 väidet)	3340	2962
Teadusrahastamine (6 väidet)	2597	1782

Kvalitatiivuuring	Kvalitatiivuuringus osalenute arv	
	Arv	Inimesi kokku
Vestlusring erialaliitude esindajatega	1	6
Kognitiivsed intervjuud	8	8
Fookusgruppiintervjuud	6	29
Süvaintervjuud	22	22
Lühiintervjuud välisekspertidega	4	4
<i>Kokku</i>	<i>41</i>	<i>69</i>

Huvitavamad tulemused I

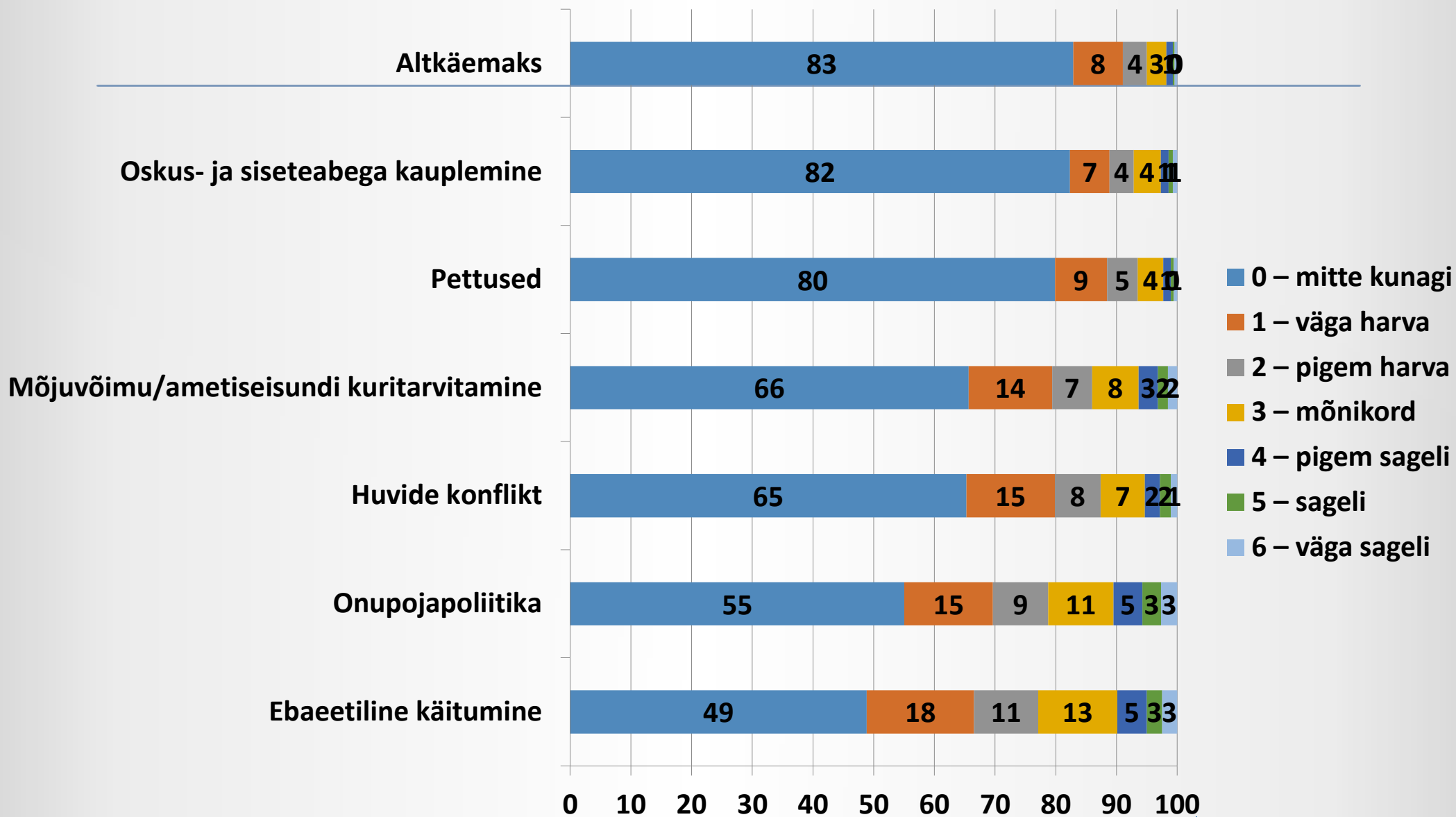
Üldiselt võib tõdeda, et nooremad vastajad (õpilased ja üliõpilased) suhtuvad korruptiivsetesse olukordadesse leebemalt ja hindavad kirjeldatud olukordade esinemist erinevates sihtgruppides levinumaks.

Kokkupuude korruptsiooni ja ebaeetilise käitumisega on hariduses pigem madal.

Uuringus ilmnes, et **kõige enam** (*pigem sageli ... väga sageli*) puututi viimase viie aasta jooksul hariduses kokku ebaeetilise käitumise (ca 11%) või onupojapoliitikaga (ca 11%) ja mõjuvõimu/ametiseisundi kuritarvitamisega (ca 7%). Kuid nendegi puhul ei omanud pooled vastajatest kokkupuudet ning 14–18% omas kokkupuudet väga harva.

Kõige vähem puututi kokku altkäemaksu ja oskus- ning siseteabega kauplemisega ning pettustega. Kui omati kokkupuudet korruptiivse- või ebaeetilise käitumisega, siis oldi enamasti kõrvaltvaataja rollis.

Joonis 1. Vastajate kokkupuuted korrupsiooni ja pettustega (%)

- ***Ebaeetiline käitumine***

- Ebaeetilise käitumise situatsioonidega on suurema tõenäosusega kokku puutunud (Lisa 6 tabel 25):
    - vastajad, kes pole rahul oma eluga või kes ei usalda teisi inimesi;
    - naised;
    - kõrgema haridusega vastajad.
-

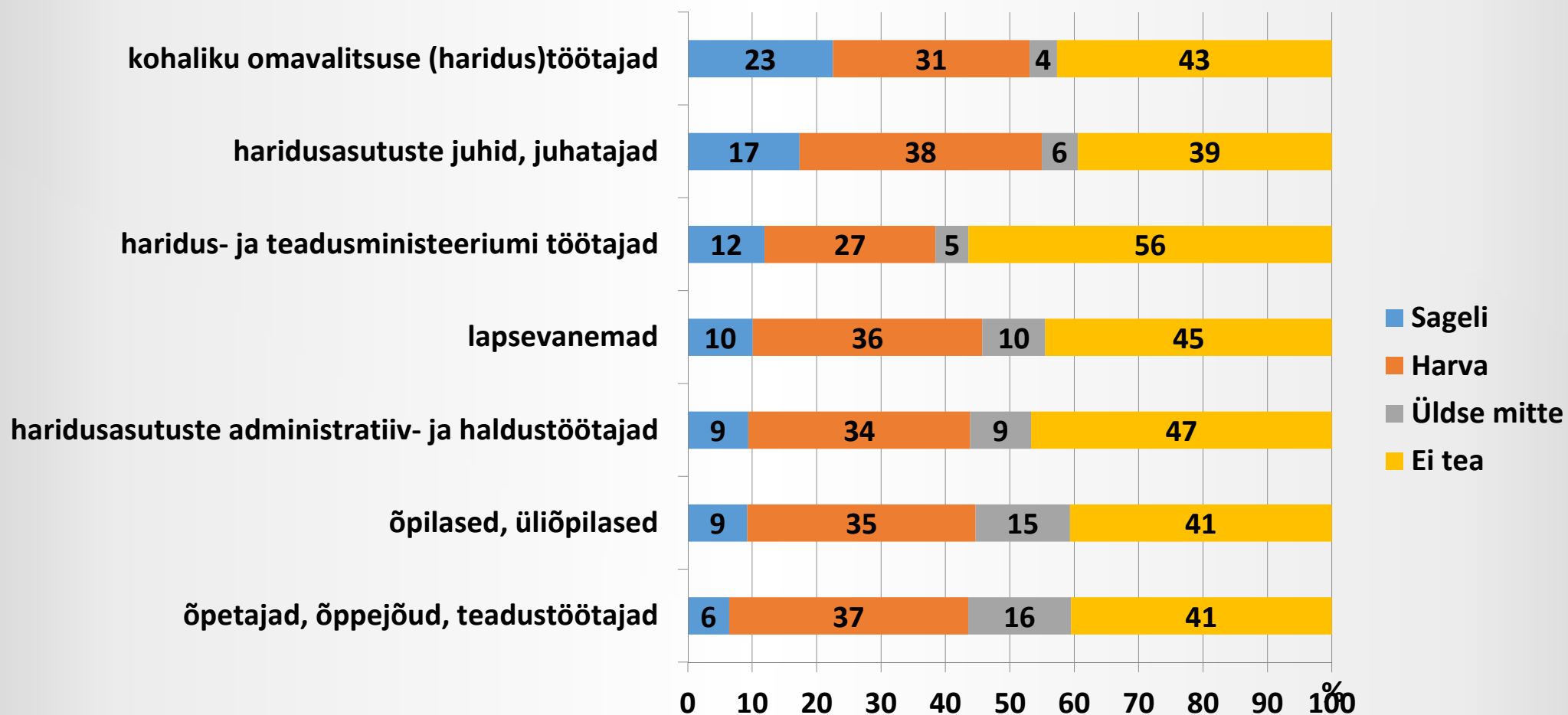
- ***Onupojapoliitika***

- Onupojapoliitika situatsioonidega on suurema tõenäosusega kokku puutunud (Lisa 6 tabel 22):
  - nooremad vastajad;
  - vastajad, kes pole rahul oma eluga või kes ei usalda teisi inimesi;
  - naised;
  - kõrgema haridusega vastajad.

- ***Mõjuvõimu/ametiseisu kuritarvitamine***

- Mõjuvõimu või ametiseisu situatsioonidega on suurema tõenäosusega kokku puutunud (Lisa 6 tabel 21):
  - nooremad vastajad;
  - vastajad, kes pole rahul oma eluga või kes ei usalda teisi inimesi;
  - Tartu või Ida-Virumaa piirkonna vastajad;
  - magistri- või doktorikraadiga vastajad.

Joonis 2. Vastajate hinnangud korrupsiooni levimusele eri ametkondades ja gruppides.

Olulisemad soovitused - aruande soovituste tabel!

- . Riigi hariduse valdkonna dokumendid**
- . Ülevaade ja mõõtmine**
- . Huvide konflikt**
- . Järelevalve ja huvide konflikti vältimine**
- . Koolitus ja teadlikkus**
- . Infovahetus, hea praktika levitamine**
- . Teavitamine (korruptsioonist, ebaeetilisest käitumisest teatamine)**
- . Hariduse ja poliitika läbipõimitus.**

Kokkuvõtlikult ...

... saab korrupsiooni ennetada nii **selgete reeglitega** (eeskirjad, korrad, toimingupiirangud) kui **ühiskonnaliikmete teadlikkust arendades**. Viimase puhul tuleb tõsta õppijate, õpetajate/õppejõudude, juhtkonna ja lapsevanemate teadlikkust korrupsiivsetest **olukordadest** (oskus ära tunda ja märgata) ning kujundada seeläbi nende väärtushinnanguid ja käitumismustreid tulevikus. *Eriti oluline on teadlikkuse tõstmise ja hoiakute kujundamine noorte seas.*

Lisaks **peavad nähtaval olema viisid ja võimalused korrupsioonikahtlustest märku anda** (ja seda õigel ajal!) ning just nendes keskkondades, mida kasutavad aktiivselt haridussüsteemi osalised ise (nt e-kool, vastuvõtuinfosüsteemid jms).

Aitäh!

merli.aksen@ut.ee